

Erling Okkenhaug (f. 1951) fra Oslo er talsmann for nettverket Allgrønn.

FRA BYGNINGSVERN TIL STEDSVERN

Fortidsminneforeningen er, slik vi ser det, landets ledende organisasjon i arbeidet for å sikre kulturhistoriske verdier i våre steds- og bymiljøer. Redningsaksjonene har vært mange, og mye god entusiastisk idealisme ligger bak de lokale aktivisters virksomhet.

AV ERLING OKKENHAUG

Våre omgivelser trues kontinuerlig av byggherrer og arkitekter med liten respekt for lokale særpreget og vår kulturhistoriske arv. Vi opplever at nye bygninger dumper ned som fremmede elementer i etablerte og harmoniske steder, ute av skala og format, ofte med kontrasterende og utrert formgivning og materialbruk. By- og stedsutvikling har lav prestisje blant våre arkitekter. Utdanningen vektlegger i for stor grad forming av bygg som enkeltstående objekter, med den følge at det ligger større prestisje innen faggruppen i å vise dyktighet som skaper av «enestående» arkitektur enn å konstruere de vellykkede sammenhengene.

Fortidsminneforeningen er ofte alene om å forsvare stedets kulturhistoriske kvaliteter i en planprosess hvor de fleste andre aktører slåss for sine egne interesser. Arkitektene er opptatt av prestisjen som ligger i å skape brudd og eksponere det nye på en slik måte at det tilfredsstiller deres eget fagmiljø. Utbyggere er opptatt av å maksimere antallet kvadratmeter og få gjennomført byggeprosessene på kortest mulig tid. Lokale planmyndigheter har ikke ressurser nok til å legge sterke føringer for helhetlig steds- eller byutvikling. Politikere er ofte livredde for å stille krav som kan true gjennomføringen av prosjekter, og så ukritisk opptatt av å «få til noe» at

enhver røst mot et byggeprosjekts utforming blir sett på som bakstrevsk. Borgerne føler seg som fremmede i denne fagverden. I dette bildet er det viktig at Fortidsminneforeningen styrker sin kompetanse som aksjonister og finner effektive verktøy å møte utfordringene med.

En sjekkliste for bymiljøet

For to år siden samlet Allgrønn nettverket sitt til et tenkemøte. En gruppe fagpersoner med interesse for arkitektur og samfunnsutvikling hadde som mål å komme frem til en lettforståelig sjekkliste for menneskelig byutvikling. Vi satte en begrensning. Dokumentet skulle ikke overskride to A4-ark. Innspillet skulle derfor være enkelt tilgjengelig for alle som interesserer seg for byutvikling og arkitektur, og anvendbart for politikere og andre som trenger et verktøy å møte fagverdenens monologer med. Sjekklisten lar seg lett tilpasse lokale arbeidsbetingelser som for eksempel da den ble benyttet i en av våre sørlandsbyer. Sjekklisten ble brukt i Arendal. Der inviterte man til en demokratisk prosess i forbindelse med visjoner for utforming av det nye Barbu (byens lille «Bjørvika-utbygging»). Den lokale velforeningen benyttet sjekklisten for bymiljøet som ramme for sin høringsuttalelse.

www.allgronn.org

Her ser vi en 3D-illustrasjon av Barbu sett fra Arendals byfjord Galtesund. Denne er laget for at byens politikere og borgere lettere på et tidlig stadium skal kunne bedømme hvilken virkning utbyggingstiltaket får. Illustrasjonen på denne side og neste er laget av Arendal kommune/AXIS.AS

Den lokale velforeningen Barbu Vel har levert sjekklisten for bymiljøet som høringsuttalelse i Barbu-saken, og med det har de medvirket til en byplan med variert bebyggelse, gode siktlinjer, plasser og kanal.

Man ville i første rekke motarbeide et rigid, fir-kantet og kvadratmeterfiksert planforslag som var kommet fra Asplan Viak. Lokalt mente man at Asplan Viak i sine forslag anviste en kjedelig blokk-tilværelse med stedsfremmed arkitektur og format og skala ute av den lokale målestokk.

Det ble imidlertid også vist noen alternative planforslag fra lokale arkitekter der man i større grad ønsket å utvikle en tradisjonell bystruktur.

Denne sjekklisten for bymiljøet kan bearbeides og videreutvikles videre der man ser slike behov. Fortidsminneforeningen bør satse på å aktivisere lokalbefolkningen i idéprosessene omkring planleggingen av stedenes utvikling. Med konkrete forslag til verktøy for folks engasjement kan man påvirke planprosessen slik at det blir reell innflytelse for lokale krefter. Det bør være plikt for alle utbyggere, også offentlige planleggere, å trekke fremtidige brukere og naboer inn i byutviklingen. Ikke bare utbyggere, men også arkitekter må respektere resultatet av det lokale engasjement, og finne seg i en utbygging som kan se annerledes ut enn den de opprinnelig hadde tenkt seg.

Uansett gjelder et vesentlig argument overfor utbyggerne: Den beste forretningsideen må være at nye bygninger først og fremst skal forsterke stedet og gjennom det bringe best mulig økonomisk sikkerhet for investor. Det finnes utallige eksempler på utbygginger som tar vare på sammenhengen og skaper menneskevennlige miljøer og funksjonsdyktige steder. Så lenge det er knapphet på arealer stilles det få krav til hva som bygges. I vår tid med overproduksjon av kvadratmeter vil utbyggere som tar helhetshensyn ha størst mulighet til å lykkes.

Som man ser av vedlagte illustrasjoner, er utkastet for Barbu i Arendal i tråd med hvordan vi forstår en sørlandsby. Moderne illustrasjonsteknikk i 3D sikrer at slike utbyggingsplaner kan evalueres i alle tenkelige vinkler og perspektiver. ■

Sjekkliste for bymiljø – Barbu

1. Overordnede mål for området

- ♦ Galtesund inn i Barbu, ikke Barbu ut i Galtesund!
- ♦ Byggegrunn for variert byutvikling!
- ♦ Gjenskap elveløpet til glede for byens befolkning!

2. Innhold

- ♦ Balanse i forholdet mellom boliger, næring og offentlige funksjoner, friområder og kulturminner.
- ♦ En variert boligmasse og næringsstruktur.
- ♦ Er det fastsatt høy boligandel?
- ♦ Er det etablert lokaliteter for spesielle målgrupper, f.eks. eldre, ungdom, barn?
- ♦ Er det en stor andel strøksrelatert næring og offentlige kulturtilbud?
- ♦ Har man fordelt eiendommene til prioriterte funksjoner som bidrar til å realisere målsettingen om et variert og moderne bymiljø?

3. Menneskelige dimensjoner

- ♦ Skape byområder der mennesker har lyst til å oppholde seg.
- ♦ Ivareta menneskets behov for opplevelsesrikdom.

- ♦ Er det fastlagt tomtestørrelser, gatestruktur og plasser basert på tradisjonelle Arendal-dimensjoner?
- ♦ Er det bestemt utnyttelsesgrad og byggehøyder som sikrer gode sol- og lysforhold.

4. Byen som møteplass

- ♦ Variasjonsrikdom og levende bymiljø.
- ♦ Sikkerhet og trivsel for alle.
- ♦ Tilgjengelighet for alle.

- ♦ Er kvartalene delt opp i små og varierte tomter/enheter?
- ♦ Er det invitert mange ulike utbyggere for å sikre næring for flere?
- ♦ Har vi sikret god tilgjengelighet til kollektivtrafikk?
- ♦ Har vi minimalisert trafikkbelastning og støy?
- ♦ Er det planlagt intime gatebredder og variert fasadeliv?
- ♦ Er det planlagt sjenerøse fortau og strandpromenade?
- ♦ Er det mulig å etablere et mangfold av tilbud i førsteetasjene?
- ♦ Har kvartalene mange innganger?
- ♦ Finnes det gode bymøbler og armaturer?
- ♦ Er det etablert innbydende møtesteder?
- ♦ Har vi anlagt vannspeil, grønne lunger, alleer og småbåthavn?

5. Sammenheng

- ♦ Forankre Barbu til Arendal ved å vise respekt for kontinuitet og historiske linjer.
- ♦ Bebyggelse ved Tollbodkaia må binde Barbu harmonisk sammen med Arendal sentrum.
- ♦ Sikre gode gangmuligheter langs sjøen fra Barbu til sentrum.
- ♦ Skape en bydel som henger sammen som et nytt byområde med sosialt funksjonelt og kulturelt mangfold.

- ♦ Er det benyttet stedsanalyser og prinsipper for utforming?
- ♦ Er det fastlagt konkrete spilleregler for å sikre samspill med det beste som er i området og med tiliggende bebyggelser?
- ♦ Har vi lagt til rette for at tradisjonell og moderne arkitektur skal kunne spille sammen i menneskelig skala og format?